

Onderzoek

De kracht van een persoonlijk verhaal Oral history als methodiek voor inclusief en divers geschiedenisonderwijs aan de tweedegraads lerarenopleiding

Marloes Hülsken, Ruud Klomp & Anne van Duuren, HAN_University of Applied Sciences

Docenten aan de lerarenopleiding Geschiedenis van de HAN_University of Applied Sciences zijn in 2018 een project gestart gericht op het creëren van meer diversiteit in het curriculum en daardoor meer inclusiviteit voor studenten. Hiervoor is de onderzoeksmethode oral history geïmplementeerd in een onderwijsmodule in studiejaar twee, met als doel andere verhalen en perspectieven toe te voegen aan de dominante vertogen in het curriculum.

In de periode november 2018-februari 2021 hebben achtereenvolgend drie cohorten tweedejaars studenten deelgenomen aan de nieuwe onderwijsmodule. De module is gebaseerd op het interviewen van ooggetuigen uit het recente verleden over thema's die op dit moment geen deel uitmaken van het curriculum. Studenten zijn tijdens en na afloop van het project bevraagd met behulp van vragenlijsten en hebben schriftelijk gereflecteerd op de methodiek.

In dit artikel wordt allereerst ingegaan op theoretische uitgangspunten van oral history in het onderwijs en de methodische en didactische uitgangspunten van het project. Vervolgens worden de resultaten van het onderzoek besproken: onderzocht is hoe studenten leeropbrengsten van oral history onderwijs omschrijven, of ze de theoretische uitgangspunten van oral history onderwijs onderschrijven en wat de methodiek voor hen persoonlijk en professioneel betekent. Op basis van het uitgevoerde onderzoek kan, tot slot, geconcludeerd worden dat oral history een bijdrage kan leveren aan een inclusiever en diverser geschiedeniscurriculum.

Inleiding

“Oral History was aan het begin van deze periode een vaag begrip voor mij. Maar, na het horen van de verschillende verhalen van mijn medestudenten, kreeg ik door hoeveel impact een persoonlijk verhaal op een ander kan hebben. Er zijn binnen onze opleiding gesprekken gestart waarvan ik nooit had gedacht ze te hebben. Oral History maakt niet alleen de geschiedenis tastbaar, het is ook het begin van nieuwe gesprekken, wat mensen bij elkaar brengt.”

Roosje (www.han.nl/oralhistory)

Discussies over diversiteit en inclusiviteit in onderwijs zijn actueel (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2020). Wetenschappers, docenten, leerlingen, politici en maatschappelijke organisaties mengden zich de afgelopen jaren steeds meer in discussies over de inhoud van het curriculum. Dit geldt zowel voor het hoger- als voor het voortgezet onderwijs. Zo creëerde de organisatie *The Black Archives* in 2019 een lespakket voor het vo met een alternatieve tijdvakindeling gericht op inclusievere geschiedenis (The Black Archives, 2019).

Het geschiedenisonderwijs zoals dat op dit moment wordt vormgegeven op de lerarenopleiding geschiedenis aan de HAN_University of Applied Sciences representeert niet de geschiedenis van iedereen. Bepaalde groepen en perspectieven zijn ondervertegenwoordigd in het curriculum. Er is een dominante canon van gebeurtenissen, personen en ontwikkelingen waarbij de focus, ons inziens, teveel ligt op de geschiedenis van het westen en van heteroseksuele witte mannen. Deze discussie wordt niet alleen in Nederland maar ook in Vlaanderen gevoerd (Speet et al., 2021). De studenten- en docentenpopulatie van de lerarenopleiding Geschiedenis is eveneens weinig divers op het gebied van etniciteit en kleur.

Wellicht is dit deels te verklaren doordat het curriculum in het vo en van de lerarenopleiding geschiedenis te weinig divers van inhoud is. Om geschiedenisonderwijs meer recht te laten doen aan diversiteit in de samenleving en daarmee inclusiever onderwijs te bieden, zijn we in 2018 aan de tweedegraads lerarenopleiding geschiedenis van de HAN_University of Applied Sciences, in het kader van een Comenius Teaching Fellowship, gestart met het onderwijs- en onderzoeksproject 'Geschiedenis van en voor iedereen'. Persoonlijke verhalen uit het recente verleden over migratie, oorlog, vluchten, etniciteit, gender, seksualiteit, discriminatie, dekolonisatie, religie en protestbewegingen zijn door studenten -binnen de reikwijdte van een onderwijscursus- verzameld, geanalyseerd en toegevoegd aan het curriculum met behulp van de methode oral history (Hülsken, 2020).

In dit artikel wordt allereerst ingegaan op theoretische uitgangspunten van oral history in het onderwijs en de methodische en didactische uitgangspunten van het project. Vervolgens beschrijven we ons onderzoek, waarin we analyseren of door het gebruik van oral history het geschiedenisonderwijs aan de tweedegraadslerarenopleiding geschiedenis voor studenten meer divers, tastbaar, persoonlijk en inclusief wordt.

Theoretische uitgangspunten

Oral history is een onderzoeksmethode die gebruik maakt van opgenomen interviews met mensen over het verleden. Het begrip oral history verwijst zowel naar de methode waarbij interviews worden afgenomen en opgenomen als naar de 'output', het opgenomen interview zelf (Abrams, 2016). De basiselementen van een oral history interview zijn, dat het interview:

1. gaat over het verleden;
2. de vorm heeft van een dialoog tussen de interviewer en geïnterviewde;
3. wordt opgenomen zodat het bewaard blijft.

In dit onderzoek wordt met oral history het zelf interviewen van ooggetuigen door studenten bedoeld. Op dit moment heeft de methode nog geen vaste plaats in het curriculum van Nederlandse lerarenopleidingen of in het voortgezet of middelbaar beroepsonderwijs (Hogervorst, 2018). Dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Verenigde Staten en Canada waar oral history sinds een aantal jaren deel uitmaakt van het standaard curriculum (Llewellyn & Ng-A-Fook, 2017). Ook in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland is de methode gangbaar in het onderwijs. Uit onderzoek blijkt dat docenten en leerlingen in Nederland graag met de methode willen werken (Huijgen & Holthuis, 2016). Oral history kan volgens docenten met name historische empathie en motivatie van leerlingen stimuleren (Huijgen & Holthuis, 2016; Hülsken, 2018).

Oral history als kritische methode voor meer diversiteit in onderwijs

Het onderwijsproject zoals we dat hebben ontwikkeld was in de eerste plaats gericht op het brengen van meer diversiteit en inclusiviteit in geschiedenisonderwijs. Hierbij past het begrip *critical oral history*: interviewen gericht op het bevorderen van emancipatoire veranderingen en het tegengaan van ongelijkheid in het heden, waardoor tevens meer rechtvaardigheid in onderwijs wordt bewerkstelligd (Lemley, 2018). Door *critical oral history* kunnen thema's die tot nu toe geen plaats hebben in lesmethoden, zoals persoonlijke ervaringen en de geschiedenis van marginale of onderdrukte groepen, onderwerp van geschiedenisonderwijs worden (Llewellyn & Ng-A-Fook, 2017). De methode maakt op die manier geschiedenisonderwijs meer inclusief voor docenten en studenten. Llewellyn & Ng-A-Fook spreken over mondelinge geschiedenis als middel voor democratisering van het onderwijs, doordat de inhoud en vorm van het onderwijs meer relationeel en inclusief kunnen worden voor docenten en studenten.

Oral history en historische denk- en redeneervaardigheden

Door critical oral history te gebruiken wordt eveneens aangesloten bij vakspecifieke historische denk- en redeneervaardigheden die centraal staan in geschiedenisonderwijs. Deze historische vaardigheden zijn door onderzoekers geconceptualiseerd in modellen (zie bijvoorbeeld: Van Boxtel & Van Drie, 2018; Seixas & Morton, 2013). Hoewel verschillend in uitwerking, gaan alle vakspecifieke modellen uit van geschiedenisonderwijs waarbij niet alleen kennis van feiten, maar ook vaardigheden en bronnenonderzoek centraal staan. Zo leggen ze de nadruk op het belang van meta-concepten zoals significantie, causaliteit en continuïteit en verandering om historische ontwikkelingen en verschijnselen te begrijpen. Daarnaast wordt het belang van vaardigheden zoals het innemen van historische perspectieven, historisch contextualiseren, historische empathie en het gebruik en beoordelen van bronnen als bewijsmateriaal benadrukt (Van Boxtel & Van Drie, 2018; Seixas & Morton, 2013).

Het interviewen van ooggetuigen door studenten of leerlingen sluit aan bij bovenstaande aspecten van historisch denken en redeneren, maar vraagt daarnaast ook een aantal unieke vaardigheden en inzichten. Martin et al. (2021) komen in een recent artikel tot een specifiek raamwerk voor oral history denkvaardigheden binnen het voortgezet onderwijs. Volgens hen schuilt de toegevoegde waarde van oral history in het onderwijs niet in de manier waarop de methodiek overeenkomt met bestaande modellen voor historisch denken, maar juist waar oral history afwijkt. Met name als het gaat om het innemen van een historisch perspectief en historische empathie biedt oral history specifieke toevoegingen; de geïnterviewde en interviewer construeren samen vanuit het heden het verleden, daarnaast wordt in een oral history interview duidelijk wat het verleden betekent voor het heden (Martin et al., 2021).

Bij actieve oral history (het zelf interviewen over het verleden) is altijd sprake van interactie tussen de onderzoeker en de bron, dit maakt de bron op een andere wijze subjectief dan andere historische bronnen. De interviewer beïnvloedt de totstandkoming en de inhoud van de bron. Studenten en leerlingen die interviewen spelen op deze manier zelf een rol in het construeren van geschiedenis (Lanman & Wendling, 2006).

Oral History maakt het -door het mondelinge en interactieve karakter- bovendien mogelijk dat de interviewer niet alleen kan interpreteren wat er is gezegd, maar ook de manier waarop. Oral history dwingt studenten ertoe na te denken over de betrouwbaarheid van het geheugen als historische bron. Interessant is daarbij de dynamiek tussen wat wordt herinnerd en hoe en waarom we iets herinneren (Martin et al., 2021; Abrams, 2016). Door te

interviewen ervaren studenten dat er verschillende verhalen zijn over het verleden.

De interviewer gaat daarnaast een band aan met de geïnterviewde. Geschiedenis wordt door het interviewen van ooggetuigen persoonlijk en tastbaar en stimuleert daardoor het empathisch vermogen van studenten (Huijgen & Holthuis, 2016; Van Nieuwenhuyse, 2017). De samenleving wordt expliciet betrokken bij het onderwijs en de omgeving letterlijk naar binnen gehaald (Lanman & Wendling, 2006). Een oral history project sluit tenslotte aan bij onderzoekend leren (Bruggink & Harinck, 2012) en ontwikkelt vaardigheden op het gebied van data-verzameling en data-analyse die interdisciplinair zijn.

Er zijn ook mogelijke nadelen aan het gebruik van oral history in onderwijs. Karel Van Nieuwenhuyse (2017) waarschuwt dat studenten meer betekenis aan de rol van mensen en menselijk gedrag in de geschiedenis toekennen dan aan de invloed van instituties of structuren. Daarnaast betoogt Christiane Bertram in haar onderzoek naar verschillende typen oral history, dat een *live* ooggetuige ervoor kan zorgen dat leerlingen minder kritisch naar het verleden kijken. Bertram noemt dit het ontstaan van een 'aura van authenticiteit' rond het verhaal van de ooggetuige. De ooggetuige wordt zonder meer als authentiek en betrouwbaar beschouwd, meer betrouwbaar dan bijvoorbeeld lesboeken (Bertram, 2017).

Onderzoeksvragen

In dit onderzoek is, op basis van ervaringen van tweedejaarsstudenten tijdens en na het uitvoeren van een oral history project, onderzocht:

1. welke leeropbrengsten van oral history studenten zelf formuleren;
2. in hoeverre studenten theoretische uitgangspunten met betrekking tot critical oral history en specifieke historische denk- en redeneervaardigheden van oral history onderwijs onderschrijven;
3. welke waarde en betekenis studenten toekennen aan oral history op persoonlijk en professioneel gebied.

Werkwijze onderwijsproject

Het uitgevoerde oral history project beperkte zich tot één verplichte cursus in studiejaar twee van de bachelor. Studenten zijn er in duo's gedurende tien weken veertien uur per week mee bezig geweest. De opdracht voor de studenten was om op zoek te gaan naar een voor hen onbekend persoonlijk verhaal. Het verhaal moest een perspectief belichten dat op dit moment ondervertegenwoordigd is in het curriculum. Centraal stond het thema identiteit in combinatie met etniciteit (bijvoorbeeld over migratie of vluchten), gender

(bijvoorbeeld homoseksualiteit, vrouwelijkheid/mannelijkheid of transgender) of zogenoemde gevoelige geschiedenis (bijvoorbeeld verhalen over Srebrenica of over kolonialisme en dekolonisatie). Binnen deze kaders kozen de duo's een onderwerp en gingen ze op zoek naar een ooggetuige.

Voordat ze gingen interviewen, analyseerden studenten eerst lesmethoden uit het vo (wordt er geschreven over het onderwerp of juist niet, en zo ja, hoe dan?). Vervolgens analyseerden ze wetenschappelijke literatuur over het onderwerp. Na het volgen van een training in de methode oral history en het filmen van een interview, zijn studenten met behulp van een zelf opgestelde interviewleidraad gaan interviewen. Dit interview is opgenomen op film. De afgenomen interviews werden door de studenten in een onderzoeksverslag vergeleken met de wijze waarop in lesmethoden en literatuur werd geschreven over het onderwerp. Op deze manier, door drie methoden te combineren, probeerden we studenten vanuit verschillende perspectieven onderwerpen te laten onderzoeken. Het behouden van een balans tussen individuele verhalen en de 'grote' geschiedenis was hierbij ons uitgangspunt, evenals het voorkomen van een zogenaamd 'aura van authenticiteit' rond het verhaal van de geïnterviewde (Van Nieuwenhuysse, 2017; Bertram, 2017).

De bevindingen en analyses van de studenten resulteerden voor elk duo in een onderzoeksverslag en een zelfgemaakt en gemonteerd interviewfragment met een ooggetuige. Voor voorbeelden en meer informatie over de module zie: www.han.nl/oralhistory.

Methode van onderzoek

Het project is drie keer uitgevoerd met drie verschillende cohorten studenten (2018-2019, 2019-2020 en 2020-2021). Studenten zijn door middel van twee vragenlijsten individueel bevestigd tijdens het laatste werkcollege, dit was nog voor definitieve afronding van het project. De eerste enquête (onderzoeksvraag 1) bevatte enkel de open vraag: wat zijn volgens jou de vijf belangrijkste leeropbrengsten van het oral history project zoals je dat hebt uitgevoerd? Doel van deze vraag was om studenten uit zichzelf te laten noemen wat ze hebben geleerd.

Na het invullen van deze eerste vraag, kregen studenten een tweede vragenlijst (onderzoeksvraag 2). Hierin is alle studenten gevraagd om voor dertien stellingen die betrekking hebben op mogelijke leeropbrengsten van het oral history project, aan te geven of ze het met de stelling eens zijn, oneens zijn of neutraal (niet eens/niet oneens). Daarnaast is bij elke stelling gevraagd om een korte

toelichting bij het antwoord. Vervolgens zijn aan de studenten tien stellingen voorgelegd over de mogelijke leeropbrengsten van oral history in het voorgezet onderwijs. De geformuleerde stellingen in vragenlijst twee zijn gebaseerd op leeropbrengsten van critical oral history theorie (Lemley, 2018) en leeropbrengsten die gaan over unieke oral history denkvaardigheden (Lanman & Wendling, 2006; Martin et al., 2021; Llewellyn & Ng- A-Fook, 2017).

Voor de derde onderzoeksvraag is gebruik gemaakt van schriftelijke reflecties die studenten hebben gemaakt bij de afronding van hun project. De opdracht was om, individueel, in 1 A4 te reflecteren op het project. Inhoudelijke richtvragen daarbij waren: wat heb je geleerd over oral history? En: wat betekent oral history voor jou als docent? Studenten moesten hierbij verwijzen naar in de colleges gebruikte literatuur over oral history en geschiedenisonderwijs. Deze kwalitatieve data zijn een toevoeging op de vragenlijsten omdat studenten hierin meer diepgaand reflecteren op de persoonlijke waarde en betekenis van het project voor hun persoonlijke en professionele ontwikkeling en op hun relatie en interactie met de geïnterviewde.

Wijze van data-analyse

Alle open antwoorden van de studenten over leeropbrengsten bij vragenlijst één (N=432) zijn ingedeeld binnen de dertien stellingen zoals geformuleerd in vragenlijst twee, daarnaast zijn op basis van de door de studenten gegeven antwoorden drie nieuwe stellingen toegevoegd (zie figuur 1). De eerste auteur heeft de eerste indeling gemaakt. De tweede auteur heeft de gemaakte indeling geanalyseerd en beoordeeld. 14 van de 432 ingedeelde leeropbrengsten zijn na discussie tussen de auteurs opnieuw ingedeeld.

Bij de tweede vragenlijst (N=80) zijn per stelling de antwoordfrequenties per cohort in Excel geanalyseerd. De uitkomsten zijn weergegeven in figuur 2 en 3. Kwalitatieve toelichtingen zijn gecodeerd en horizontaal vergeleken.

De schriftelijke reflecties van studenten (N=106) zijn door de auteurs eerst individueel en vervolgens in een gezamenlijke sessie ingedeeld bij de stellingen zoals geformuleerd in vragenlijst twee. De reflecties zijn vervolgens kwalitatief geanalyseerd om zo de onderbouwingen en verwoordingen van studenten zichtbaar te maken.

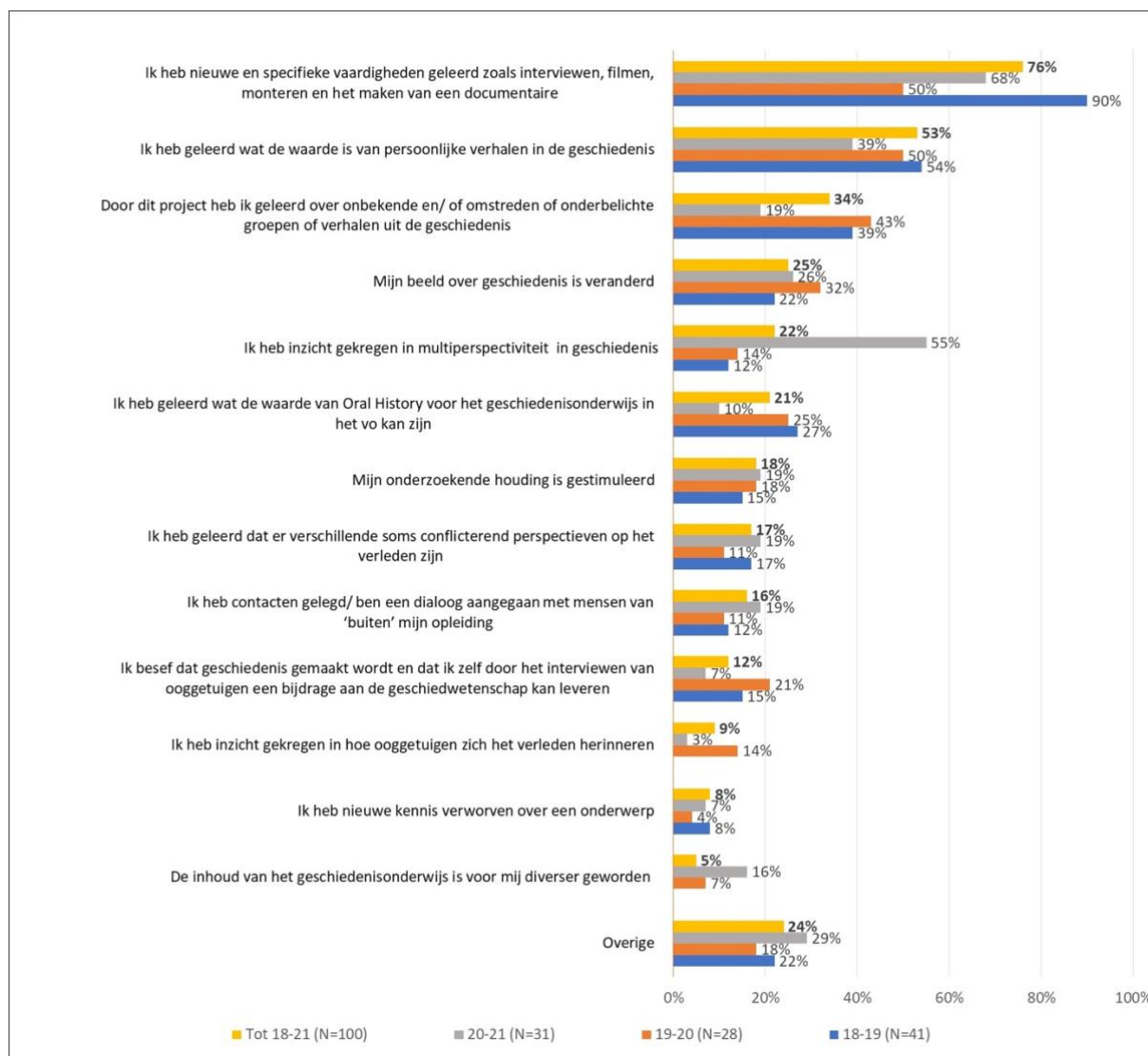
Resultaten

Leeropbrengsten volgens studenten

Het merendeel van de studenten (76%) noemt in vragenlijst één dat ze nieuwe en specifieke vaardigheden hebben geleerd tijdens het project zoals; interviewen, filmen en monteren. Deze vaardigheden worden het meeste genoemd als leeropbrengst.

De doelstellingen van critical oral history (Lemley, 2018) worden daarnaast ook genoemd. 34% van de respondenten geeft aan dat ze geleerd hebben over onbekende of omstreden of onderbelichte groepen uit de geschiedenis. 53% noemt dat ze door het project geleerd hebben wat de waarde kan zijn van persoonlijke verhalen in de geschiedenis. De begrippen diversiteit, multiperspectiviteit en inclusiviteit worden nauwelijks gebruikt bij het eigenstandig formuleren van de leeropbrengsten; uit de formuleringen blijkt vooral dat studenten de waarde van persoonlijke verhalen inzien en relateren aan een ander en voor hen nieuw beeld van geschiedenis. Cohort 2020-2021 vormt hierop een uitzondering; meer dan de helft noemt multiperspectiviteit en 16% spreekt over diversiteit.

Opvallend is dat er in zijn algemeenheid weinig tot geen leeropbrengsten genoemd worden waaruit blijkt dat de unieke denk- en redeneervaardigheden van de oral history didactiek worden herkend; studenten noemen nauwelijks aspecten zoals het inzicht krijgen in hoe ooggetuigen herinneren of het besef dat ze zelf geschiedenis construeren door te interviewen. Ook het tastbare karakter van oral history wordt niet genoemd.

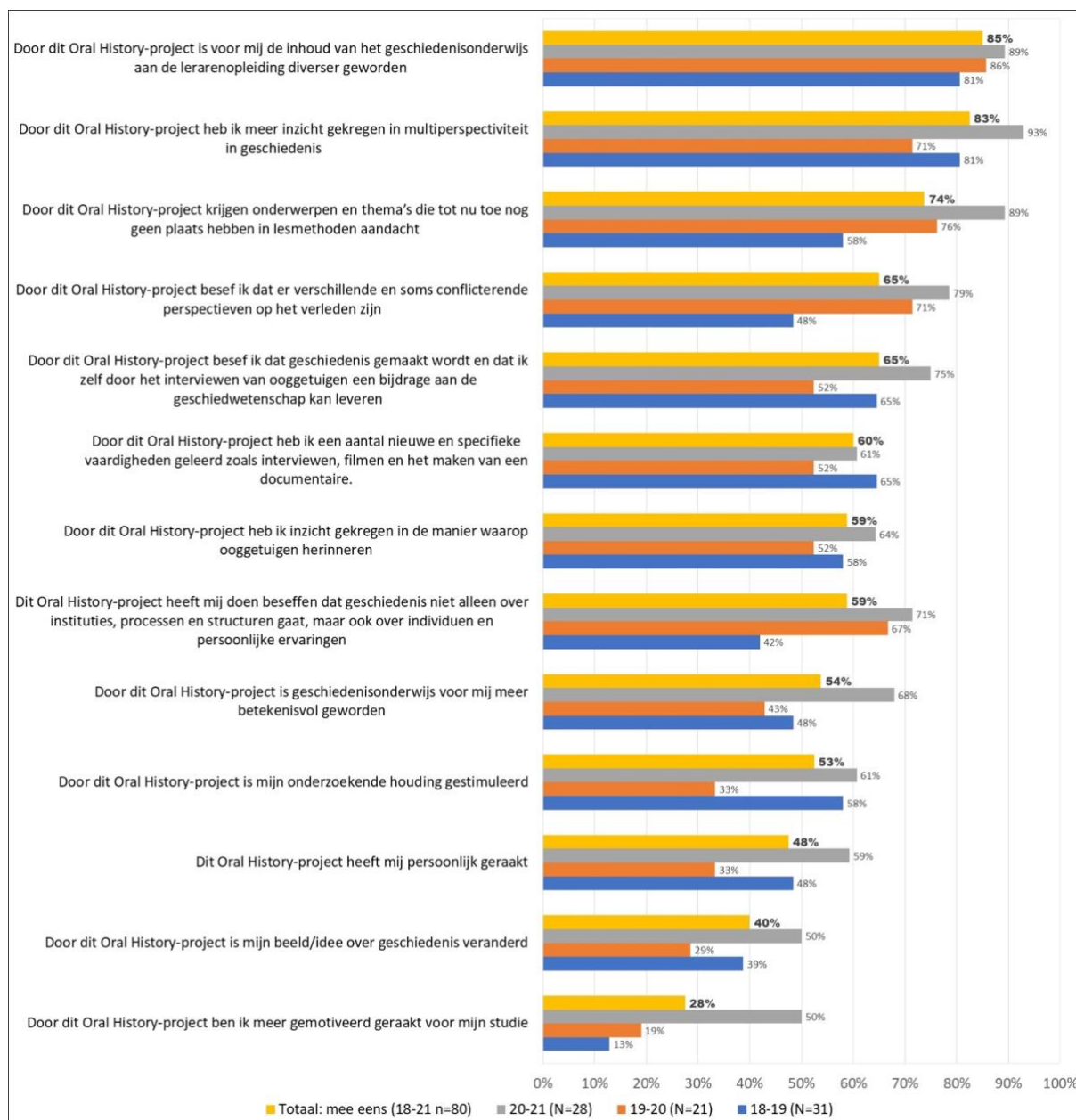
Noot. Weergave in totaal (18-21) en per cohort (20-21, 19-20, 18-19). De leeropbrengsten 'ik heb geleerd wat de waarde is van persoonlijke verhalen in geschiedenis', 'ik ben contacten/een dialoog aangegaan met mensen van buiten mijn opleiding' en 'ik heb nieuwe kennis verworven over een onderwerp', zijn op basis van de data nieuw toegevoegde stellingen.

Figuur 1. Door studenten geformuleerde leeropbrengsten gecodeerd en ingedeeld bij stellingen over oral history. (vragenlijst 1).

Welke theoretische uitgangspunten van oral history onderwijs onderschrijven studenten?

In de tweede vragenlijst (figuur 2) zijn studenten stellingen voorgelegd die betrekking hebben op theoretische uitgangspunten van critical oral history en unieke oral history denkvaardigheden.

De kracht van een persoonlijk verhaal
 Oral history als methodiek voor inclusief en divers geschiedenisonderwijs aan de tweedegraads lerarenopleiding

Noot. Totaal N=80. In de figuur is voor elke stelling, per cohort en in totaal het percentage studenten weergegeven dat koos voor de optie 'mee eens' op een driepuntschaal (mee eens - niet eens/niet oneens - mee oneens).

Figuur 2. Percentages studenten in de categorie 'mee eens' per stelling over leeropbrengsten van het oral history-project (vragenlijst 2).

Tien van de dertien stellingen worden door meer dan de helft van de studenten onderschreven. Uit deze data blijkt dat studenten vinden dat de geschiedenis diverser en inclusiever is geworden. Ze noemen het niet uit zichzelf (zoals blijkt uit figuur 1), maar wel als we er expliciet naar vragen.

De kracht van een persoonlijk verhaal
Oral history als methodiek voor inclusief en divers geschiedenisonderwijs aan de tweedegraads
lerarenopleiding

Er zijn verschillen tussen de cohorten, waarbij met name cohort 2020-2021 opvalt door positievere reacties op de stellingen. Op basis van de data is het lastig hiervoor een verklaring te geven; wat een rol gespeeld kan hebben is de doorontwikkeling van het project, specifieke veranderingen in ervaringen van studenten door COVID-19 én actuele maatschappelijke debatten over racisme en dekolonisatie in Nederland waar in de colleges veel over gesproken is. Studenten verwijzen hier zelf niet naar in hun toelichtingen.

De meest bevestigde stelling luidt dat door het project geschiedenisonderwijs aan de lerarenopleiding diverser is geworden voor studenten. De overgrote meerderheid onderschrijft dit (85%). Uit de kwalitatieve opmerkingen bij de stelling blijkt dat diversiteit op drie verschillende terreinen kan zitten. Een deel zegt dat het onderwijs diverser is geworden doordat de inhoud van het geschiedenisonderwijs is veranderd; er zijn andere onderwerpen toegevoegd waar ze nog niet mee in aanraking waren gekomen. Dit sluit aan bij *critical oral history*. Andere studenten noemen dat de geschiedenis diverser is geworden doordat ze nu vanuit persoonlijke verhalen naar het verleden kijken. Ten slotte is er een groep die aangeeft dat het onderwijs aan de lerarenopleiding diverser is geworden doordat het een voor hen nieuwe onderzoeksmethode en opdracht is geweest. Deze laatste twee argumenten sluiten aan bij de unieke kenmerken van het gebruik van *oral history* als historische bron.

De tweede stelling die breed is onderschreven, is dat studenten meer inzicht hebben gekregen in multiperspectiviteit (83%). Hierbij wordt vooral benadrukt dat verschillende persoonlijke perspectieven een ander licht werpen op geschiedenis. Studenten onderschrijven daarnaast dat door het project onderwerpen en thema's die tot nu toe nog geen plaats hadden in lesmethoden aandacht krijgen.

Een ruime meerderheid onderschrijft de stellingen dat ze door het project beseffen dat er verschillende en soms conflicterende perspectieven op het verleden zijn (65%), ze door te interviewen zelf een bijdrage aan de geschiedwetenschap kunnen leveren (65%), geschiedenis niet alleen over instituties, processen en structuren gaat, maar ook over individuen en persoonlijke ervaringen (59%) en dat ze inzicht hebben gekregen in hoe ooggetuigen herinneren (59%).

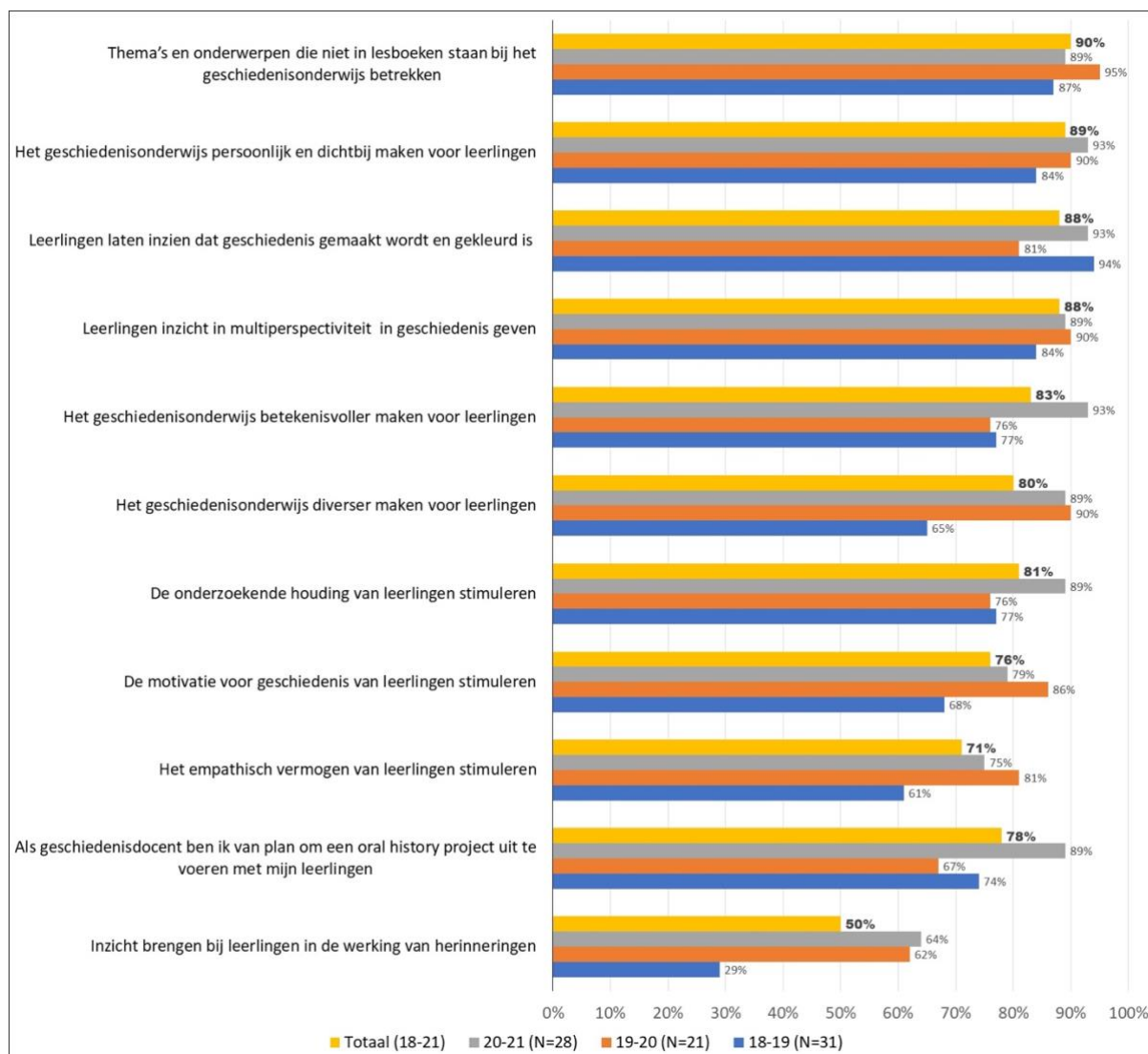
De stellingen die gaan over het persoonlijke en daardoor motiverende karakter van *oral history* werden door studenten opvallend genoeg het minste onderschreven. Studenten zijn naar eigen zeggen door het project over het algemeen niet meer gemotiveerd geraakt voor hun studie (28%). Uit de

kwantitatieve opmerkingen blijkt dat dit voor de meeste studenten komt omdat ze, naar eigen zeggen, al gemotiveerd waren voor de opleiding en dit project heeft daarin voor hen niet het verschil gemaakt. Studenten merkten soms ook op dat de hoeveelheid werk het enthousiasme temperde.

48% van de studenten onderschrijft de stelling 'dit project heeft mij persoonlijk geraakt'. Waarbij het opvallend is dat er hierbij grote verschillen tussen de cohorten zitten. Cohort 3 (2020-2021) onderschrijft als enige in meerderheid deze stelling. De term 'geraakt' is volgens een aantal studenten niet van toepassing, hoewel ze wel aangeven dat ze het "bijzonder vonden", dat het "iets met hen deed", ook noemen ze soms dat geschiedenis heel dichtbij kwam door het interviewen.

Potentiële leeropbrengsten van oral history voor leerlingen in het voortgezet onderwijs

Uit de respons op de stellingen uit vragenlijst twee die gaan over oral history en voortgezet onderwijs, blijkt dat het merendeel van alle studenten positief staat tegenover de mogelijke leeropbrengsten van oral history voor leerlingen in het vo (figuur 3).

Noot. Totaal N=80. In de figuur is voor elke stelling, per cohort en in totaal het percentage studenten weergegeven dat koos voor de optie 'mee eens' op een driepuntschaal (mee eens - niet eens/niet oneens - mee oneens).

Figuur 3. Percentages studenten per stelling in de categorie 'mee eens' over de mogelijke leeropbrengsten van het gebruik van oral history in het voortgezet onderwijs.

De stellingen: 'Leerlingen laten inzien dat geschiedenis gemaakt wordt en gekleurd is', 'Thema's en onderwerpen die niet in lesboeken staan bij het geschiedenisonderwijs betrekken', 'Het geschiedenisonderwijs persoonlijk en dichtbij maken voor leerlingen' en 'Leerlingen inzicht in multiperspectiviteit in geschiedenis geven', worden door studenten gezien als voornaamste kansen. Opvallend is dat het persoonlijk en dichtbij maken van geschiedenis door studenten zelf niet wordt genoemd in vragenlijst één en nauwelijks bij de stellingen in vragenlijst twee, maar wel in meerderheid als mogelijke leeropbrengsten voor leerlingen.

De kracht van een persoonlijk verhaal
 Oral history als methodiek voor inclusief en divers geschiedenisonderwijs aan de tweedegraads
 lerarenopleiding

Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat studenten positief tot zeer positief staan ten opzichte van het gebruik van oral history als toekomstig docent én dat ze de potentiële leeropbrengsten van oral history voor leerlingen hoger inschatten dan voor zichzelf. Vervolgonderzoek zal moeten uitwijzen of en hoe studenten de methodiek daadwerkelijk gaan inzetten tijdens het vervolg van hun studie en loopbaan.

Reflecties op de persoonlijke en professionele betekenis van oral history

Voor dit onderzoek is tenslotte (onderzoeksvraag 3) onderzocht welke betekenis en waarde studenten toekennen aan oral history op persoonlijk en professioneel gebied en hoe ze dit achteraf verwoorden in schriftelijke reflecties. Op deze manier wordt duidelijk hoe studenten vanuit zowel theorie als persoonlijke ervaringen in eigen woorden betekenis geven aan oral history.

De inhoudelijke doelstellingen van het project: het toepassen van critical oral history en het leren over unieke oral history vaardigheden, waardoor het geschiedenisonderwijs diverser en inclusiever wordt, zijn door het overgrote deel van de studenten, tenminste deels, behaald. 88% van de studenten beschrijft een of meer concreter leeropbrengsten die hierop betrekking hebben. 13 studenten (12%) noemen geen leeropbrengsten die gaan over oral history of diversiteit in geschiedenisonderwijs. Zij reflecteren vooral op de samenwerking binnen het project en het proces. Deze studenten zijn evenredig verdeeld over de drie cohorten. 55 studenten (52%) schrijven de methode te willen inzetten als docent.

Tastbare, persoonlijke en nabije geschiedenis

Studenten benoemen - als het gaat om de waarde van critical oral history en de specifieke oral history denk- en redeneervaardigheden - dat de methode er voor kan zorgen dat geschiedenis dichtbij komt en tastbaar wordt. Zoals een studente treffend schrijft over het nabijheidsaspect:

"Door (...) te interviewen is de geschiedenis heel dichtbij gekomen. Ik voelde heel erg het contrast tussen mijn leven en haar leven, en dan vooral in de vrijheid die ik nu ervaar en die zij niet heeft gehad op mijn leeftijd." (68C)

Een ander omschrijft de persoonlijke betrokkenheid en het aangaan van een band met de geïnterviewde als volgt:

"Wat ik mooi vind aan het project is dat ik in het begin had verwacht dat ik er niet zo heel erg veel om zou geven wanneer iemand mij een persoonlijk verhaal zou vertellen,

De kracht van een persoonlijk verhaal
Oral history als methodiek voor inclusief en divers geschiedenisonderwijs aan de tweedegraads
lerarenopleiding

echter was het zo dat ik na het interview een stuk gemotiveerder werd om een documentaire te maken die het verhaal van mevrouw (...) goed weer zou geven.” (19B)

Iets meer dan de helft van de studenten legt niet alleen uit wat het project voor hem of haar persoonlijk heeft betekend, maar maakt ook de transfer naar wat het voor leerlingen kan betekenen:

“Tijdens het interview ben ik redelijk stil geworden omdat ik zo onder de indruk was van het verhaal dat (...) ons vertelde. Dit project doet iets met je, omdat je praat met een levende ooggetuige waardoor het verhaal dichterbij je komt. Ik denk dat zoiets niet enkel geldt voor een geschiedenisfanaat zoals ik, maar ook voor pubers op de middelbare school.” (45B)

Inclusieve geschiedenis

De meest beschreven opbrengst is dat studenten aangeven geleerd te hebben wat het belang en de waarde kan zijn van persoonlijke verhalen in geschiedenis. Daarmee samenhangend geven studenten aan dat door oral history onderwerpen, thema's en perspectieven aan de geschiedenis worden toegevoegd waardoor geschiedenis diverser wordt en inclusiever. Ook hier wordt zowel de rol van student als van docent ingenomen. Een studente omschrijft dit als volgt:

“Door dit project ben ik mij bewuster geworden van het feit dat er zoveel verschillende perspectieven zijn in de geschiedenis. Maar vooral ook dat je daar als docent rekening mee moet houden. Je leerlingen in de klas hebben allemaal een andere achtergrond en deze kunnen sterk uiteenlopen waardoor bepaalde onderwerpen voor de een gevoeliger zijn dan voor de ander. Wel vind ik het belangrijk dat deze onderwerpen aandacht krijgen in het onderwijs omdat je juist heel veel van elkaar kunt leren door naar die verschillende perspectieven te kijken!” (14A)

Oral history als unieke methode

De unieke aspecten van oral history als historische bron, namelijk het krijgen van inzicht in de manier waarop een ooggetuige zich het verleden herinnert en in de betekenis die het verleden heeft voor het heden van de geïnterviewde (Martin et.al, 2021; Abrams, 2016) worden, hoewel niet door de meerderheid van de studenten, zeker ook genoemd. Zo schrijft een student over een ooggetuige:

"Hij kon echt heel veel over dit onderwerp vertellen. Ik kreeg daardoor een veel beter beeld van de Molukse situatie in Nederland. Ik had namelijk niet door dat de wens om terug te gaan naar de Molukken nog zo sterk was. De visie van (...) maakte dat allemaal heel duidelijk." (26A)

Inzicht hierin was niet zichtbaar bij de eerder geanalyseerde data, maar werd in de reflecties wel genoemd. Daarnaast wordt in de reflecties, door een deel van de studenten (6%), geschreven dat interviews gaan over subjectieve ervaringen en dat het geheugen niet altijd betrouwbaar is.

Door vanuit drie invalshoeken naar het verleden te kijken: lesmethoden, wetenschappelijke literatuur en interviews, zien studenten wat de meerwaarde en het unieke van oral history is, zonder dat ze de beperkingen van deze methode over het hoofd zien. Zoals een student treffend schreef:

"Ik heb zelf gemerkt dat het verhaal van (...) niet overal overeenkomt met het beeld dat de literatuur schetst. Niet elk persoonlijk verhaal is representatief voor een algemener beeld. Dit betekent denk ik niet dat beide beelden niet goed zijn maar eerder dat ze elkaar verrijken en nuanceren." (73C)

Conclusie en discussie

Vanuit de drie onderzoeksvragen kunnen we het volgende concluderen over de waarde van oral history voor inclusiever en diverser geschiedenisonderwijs aan de lerarenopleiding.

Uit analyse van de antwoorden op de eerste vraag welke leeropbrengsten van oral history studenten zelf formuleren, blijkt dat ze eigenstandig vooral noemen dat ze door oral history nieuwe vaardigheden zoals interviewen, filmen en monteren verwerven. Daarnaast zien ze de waarde van persoonlijke verhalen in en relateren deze aan een ander en voor hen nieuw beeld van geschiedenis. Er worden aanvankelijk weinig tot geen leeropbrengsten geformuleerd waaruit critical oral history blijkt. Ook de unieke denk- en redeneervaardigheden van de oral history didactiek worden weinig benoemd.

Als tweede vraag is onderzocht in hoeverre studenten theoretische uitgangspunten met betrekking tot critical oral history en specifieke historische denk- en redeneervaardigheden van oral history onderwijs onderschrijven. De

meerderheid onderschrijft dit inderdaad. Studenten zijn tevens in staat om daarbij toelichtingen te formuleren. Hoewel ze lijken te worstelen met de begrippen diversiteit, multiperspectiviteit en inclusiviteit, en er verschillen zitten tussen studenten en de drie cohorten, toont de meerderheid zich in grote mate betrokken bij het - met behulp van oral history - onderzoeken van onderbelichte verhalen en perspectieven; studenten zien dit als een verrijking voor zichzelf, voor ooggetuigen en voor toekomstige leerlingen in het vo.

Leraren-in-opleiding zijn bovendien in meerderheid van plan de methode zelf te gebruiken als docent. Of ze dat ook daadwerkelijk gaan doen, moet blijken. Om daarbij te ondersteunen zijn we op dit moment bezig de methode ook in studiejaar drie en vier te implementeren.

De derde deelvraag tenslotte, over de betekenis en waarde die studenten in reflecties na afloop van het project toekennen aan oral history op persoonlijk en professioneel gebied, laat zien dat studenten vooral de unieke kenmerken van oral history als onderzoeksmethode, zoals het tastbaar, persoonlijk en dichtbij maken van geschiedenis, omschrijven. Dit is door studenten in meerderheid als waardevol en vaak ook als indrukwekkend ervaren. Inzicht krijgen in de dynamiek tussen wat we herinneren en hoe en waarom we iets herinneren, in de literatuur omschreven als de specifieke subjectiviteit van oral history (Lanman & Wendling, 2006; Martin et al., 2021; Abrams, 2016), is bij een aantal studenten zeker bereikt, maar de meerderheid noemt dit niet in reflectie op het project. Studenten hebben hierbij meer ondersteuning nodig dan dat in het project aanwezig was; hiermee gaan we de komende jaren expliciet aan de slag.

Dit onderzoek toont aan dat oral history een bijdrage kan leveren aan een inclusiever en diverser curriculum. De resultaten geven bovendien voldoende aanleiding om de methodiek verder te implementeren in lerarenopleidingen, zowel bij Geschiedenis als in Burgerschapsonderwijs en binnen het leergebied Mens en Maatschappij.

Marloes Hülsken

dr. Marloes Hülsken is hoofddocent aan de lerarenopleiding Geschiedenis van de HAN_University of Applied Sciences en docent Geschiedenis en vakdidactiek aan de Radboud Universiteit. Als Comenius Teaching Fellow houdt ze zich bezig met

De kracht van een persoonlijk verhaal
Oral history als methodiek voor inclusief en divers geschiedenisonderwijs aan de tweedegraads
lerarenopleiding

onderzoek naar en implementatie van oral history op de lerarenopleidingen en in het (geschiedenis)onderwijs (www.han.nl/oralhistory).

Marloes.Hulsken@han.nl

Ruud Klomp

Ruud Klomp, MA, werkt als lerarenopleider aan de tweedegraads lerarenopleiding Geschiedenis van de HAN_University of Applied Sciences en als vakdidacticus Geschiedenis aan de Radboud Docenten Academie. Hij is als vakdocent betrokken bij de implementatie van oral history op de lerarenopleiding.

Ruud.klomp@han.nl

Anne van Duuren

Anne van Duuren, MA, werkt als lerarenopleider aan de tweedegraads lerarenopleiding Geschiedenis van de HAN_University of Applied Sciences. Ze is als vakdocent betrokken bij de implementatie van oral history op de lerarenopleiding.

Anne.vanduuren@han.nl

Referenties

Abrams, L. (2016), *Oral History Theory*. Second edition, London and New York: Routledge.

Bertram, C. (2017). *Zeitzeugen im Geschichtsunterricht. Chance oder Risiko für historisches Lernen? Eine randomisierte Interventionsstudie*. Schwalbach/Ts.: Wochenschau-Verlag.

Bruggink, M., & Harinck, F. (2012). De onderzoekende houding van leraren: wat wordt daaronder verstaan? *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 28 (3), 46-53. www.velon.nl.

Hogervorst, S.M. (2018). Discussiedossier, Inleiding. Oral history en geschiedenisonderwijs. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 131 (4), 631-635.

Hülsken, M. (2018). Dit vergeet ik nooit meer. Een verkennend onderzoek naar leeropbrengsten van oral history. *Tijdschrift voor geschiedenis*, 131(4), 643-646.

Hülsken, M. (2020). *Oral history in de klas*. www.han.nl/oralhistory

Huijgen, T. & Holthuis, P. (2016). Dutch voices: exploring the role of oral history in Dutch secondary history teaching. In D. Trškan (Red.), *Oral history education* (pp. 43-75). [Slovenian National Commission for UNESCO](http://www.unesco.org/nl/education/oral-history)

Lanman, B. A., & Wendling, L.M. (2006), *Preparing the next generation of oral historians. An anthology of oral history education*. New York: AltaMira Press.

Lemley, C. K. (2018). *Practicing Critical Oral History. Connecting School and Community*. New York: Routledge.

Llewellyn, K. R., & NG-A-Fook, N. (2017). *Oral History and Education. Theories, Dilemmas, and Practices*. New York: Palgrave Macmillan.

Martin, B., Huijgen, T., & Henkes, B. (2021). Listening like a historian? A framework of 'oral historical thinking' for engaging with audiovisual sources in secondary school education. *Historical Encounters*, 8 (1), 120-138. <https://doi.org/10.52289/hej8.108>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2020). *Nationaal Actieplan voor meer diversiteit en inclusie in het hoger onderwijs en onderzoek*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/09/01/nationaal-actieplan-boekje-definitief>

Seixas, P., & Morton, T. (2012). *The Big Six Historical Thinking Concepts*. Toronto: Nelson.

The Black Archives (2021). *10x meer Geschiedenis*. <https://www.theblackarchives.nl/meergeschiedenis.html>

Speet, F., Loontjens, J., Uphoff, M., & Verbeke, A. (2021, 16 januari). De literaire canon heeft meer sokkels nodig. *De Standaard*. https://www.standaard.be/cnt/dmf20210114_96919327

Van Boxtel, C., & Van Drie, J. (2018). Historical Reasoning: Conceptualizations and Educational Applications. In: S. Metzger & L. Harris (Eds). *International Handbook of History Teaching and Learning*. pp. 149-176. New York, Wiley-Blackwell.

Van Nieuwenhuyse, K. (2017). Where Macro and Micro Histories meet: position, trumps, and pitfalls of family history as a Form of Oral History in Flemish Education'. In K.R. Llewellyn, & N. Ng-A-Fook, *Oral History and education* (pp.167-185). New York: Palgrave Studies in Oral History Series.